

19.Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası: ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerler

Seher ÇİÇEK¹

Ahmet ASAR²

APA: Çiçek, S. & Asar, A. (2022). Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası: ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 312-322. DOI: 10.29000/rumelide.1146606.

Öz

Bu araştırmada, yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerlerin nasıl bir görünüm sergilediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama çalışması şeklinde düzenlenmiştir. Doküman inceleme yöntemiyle toplanan araştırmanın inceleme nesnelere, MEB ve özel yayınevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler oluşturmuştur. Araştırmanın verilerini çözümlmek için nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Yapılan betimsel analizler sonucunda yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitapları metinlerinde; çoktan aza doğru bir oran sıralamasıyla sevgi, vatanseverlik, dürüstlük-öz denetim, dostluk-sorumluluk, sabır, saygı, adalet-yardımseverlik kök değerlerinin bulunduğu görülmüştür. Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitapları metinlerinde; çoktan aza doğru bir oran sıralamasıyla sevgi, vatanseverlik, sorumluluk-yardımseverlik, sabır-saygı-öz denetim, dostluk, dürüstlük ve adalet kök değerlerinin bulunduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre; yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasına ait ortaokul Türkçe ders kitaplarında sevgi ve vatanseverliğin baskın kök değerler olduğu, diğer kök değerlerin sistematik bir şekilde yer almadığı görülmüştür. Ayrıca her iki dönemde de kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde bir kök değer olumsuzuyla verilmesi durumu gözlemlenmiştir. Buna göre öğrenci davranışlarına olumlu yön vermesi hedeflenen kök değerlerin ders kitaplarındaki dağılımı sınıf seviyesine göre düzenlenebilir ve böylece tutarlılık artırılabilir. Ayrıca 21. yüzyıla beraber değişen ve gelişen beklentilere göre şekillenerek günümüz bireylerinde bulunması gereken değerler de ders kitaplarına yerleştirilebilir.

Anahtar kelimeler: Değer, kök değerler, ortaokul Türkçe ders kitabı, yapılandırmacı yaklaşım

Before and after constructivist approach: root values in secondary school Turkish textbooks

Abstract

In this research, it has aimed to determine what the root values look like in the secondary school Turkish textbooks used before and after the constructivist approach. The research has organized as a descriptive review method. The texts in the secondary school Turkish textbooks of the MoNE and private publishing houses constituted the study objects, which were collected by the document analysis method. Descriptive analysis, one of the qualitative data analysis methods, has used to analyze the data of the research. As a result of the descriptive analyzes, in the texts of the secondary

¹ Dr., Türkçe Öğretmeni, MEB (Düzce, Türkiye), sehertabak123@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1501-2675 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.06.2022-kabul tarihi: 20.07.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1146606]

² Dr., Türkçe Öğretmeni, MEB (Düzce, Türkiye), asar4267@gmail.com, ORCID ID: 0000 0002 6949 2176

school Turkish textbooks used before the constructivist approach; It has been observed that the root values of love, patriotism, honesty-self-control, friendship-responsibility, patience, respect, justice-helpfulness are found in order from most to least. In the secondary school Turkish textbooks used after the constructivist approach; It has been observed that the root values of love, patriotism, responsibility-helpfulness, patience-respect-self-control, friendship, honesty and justice are found in order from most to least. According to these results; It has been seen that love and patriotism are dominant root values in secondary school Turkish textbooks belonging to before and after the constructivist approach, while other root values are not systematically included. In addition, it has been observed that a root value is given with a negative in the texts in the secondary school Turkish textbooks used in both periods. Accordingly, the distribution of the root values, which are aimed to give a positive direction to student behaviors, in the textbooks can be arranged according to the grade level and thus the consistency can be increased. In addition, the values that should be found in today's individuals can be placed in the textbooks by being shaped according to the changing and developing expectations with the 21st century.

Keywords: Value, root values, secondary Turkish textbook, constructivist approach

Giriş

21. yüzyılda siyasi çekişmeler, yıkıcı savaşlar, baş döndürücü teknolojik ve zorlayıcı ekonomik gelişmeler yaşayan insanoğlunun sosyal ve ruhsal sorunları artmıştır. Bu duruma çözüm arayan ülkeler; okulları sadece bilişsel beceri öğretimi yapan kurumlar değil, duyuşsal becerileri geliştiren bir yer olarak görmeye başlamıştır. Buna göre okullar millî, evrensel ve ahlaki değerlerin kazandırıldığı birer merkez olarak tasarlanmaya başlamıştır. Köklerini geleneklerden alıp geleceğimizi şekillendiren, öğretim programının bakış açısını oluşturan ilkeler toplamı olan değerlerimiz ilk defa 2018 Türkçe Öğretim Programı'na "kök değerler" şeklinde alınmıştır (MEB, 2018: 4).

Taşların, ırmakların, ağaçların, kısaca kaba olguların dünyasında bulunmayan değerler; varlık âleminde bulunur (Kılıç, 1996: 355). Buna göre değerler insana özgü olan ve insanı diğer canlılardan ayıran bir niteliklerdir (Güngör, 1996: 25; Koca, 2018: 16). Bununla birlikte insan; değer veren, değerlendiren ve değere saygı duyan konumundadır (Koca, 2018: 16). Bu özelliklerine bakıldığında duyuşsal alana ait olan değer; bir eyleme karar verme veya eylemi tercih durumunda düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, mevcut seçeneklerden birini seçmeye yarayan zihinsel olgu, yol gösterici özellikteki iç yapıya ait bir ilke, bir inançtır (Hökelekli, 2006: 255; 2006: 50; Önal, 2006: 51). Başka bir deyişle değer; değerli olan, insanın değerini koruyan ve insana değer kazandıran olgudur (Uysal, 2003: 51). Deneyim ve kişisel miras yoluyla gelişip değişmeyen durum ve istekler değerleri oluşturur (Kropp, Lavack ve Silvera, 2005).

Nesnelerin, olayların bir toplum veya toplumun üyesi olan insan için taşıdığı önemi ortaya koyan (Ozankaya, 1975: 31) kendiliğinden var olan veya insanların oluşturduğu değerler; günlük hayatta insanların duyuş, düşünce ve eylemlerini yönlendirmede, düzenlemede, sınırlamada ve belirlemede etkilidir (Koca, 2018: 16). Buna göre değerler, insanın davranışlarında neyin doğru neyin yanlış olduğu neyin istenilir veya kabul edilebilir veyahut da neyin kabul edilemez olduğu konusunda insanların taşıdıkları fikirleri gösterir (Marshall, 1999: 133). Aynı zamanda değerler, bir insanın kişilik özelliklerini de doğrudan etkileyerek şekillendirir (Yıldız ve Dilmaç, 2012: 123). Ayrıca insana saygıyı ve haysiyeti öğreten değerler, insan haklarıyla doğrudan ilişkili olup gelecek nesilleri iyi bir vatandaş yapma işlevine sahiptir (Nesbitt ve Henderson, 2003).

İnsan ve ait olduğu toplumun temellerini şekillendirip zihin, duygu ve davranışlarını etkileyen değerlerin gelecek nesillere aktarımını tesadüfe bırakmak sonuçları çok ağır olacak bir hata olacaktır. Çünkü sahip olduğumuz değerler davranışlarımızı etkiler (Koca, 2018: 13). Aile ve yakın çevre değer aktarımının başladığı ilk ortamdır (Şen, 2007). Bu aktarım okullarda örtük ve açık bir şekilde öğretim programlarıyla yapılır. Buna göre değer aktarımı veyahut da karakter eğitimi; öğretim programları aracılığıyla yeni nesillere temel insanî değerleri kazandırma, yeni nesillerde ahlaki ve sosyal değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve bunları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olur (Ekşi, 2003). Karakter oluşumunun, tarih boyunca bütün genel eğitimin ulaşmak için yola çıktığı amaç olduğu söylenebilir. Bu amaç genellikle açıkça belirtilmeyen bir amaçtır ancak bunun yerine basitçe varsayılmıştır. Karakter eğitimine yönelik geleneksel yaklaşımların çoğu; karakter oluşumunda alışkanlığın, taklidin, model olmanın, öğretimin, ödül ile cezaların ve otoritenin rolünü vurgular ve bunu gerekçelendirmede genelde Aristotelesçi etiği kullanır (Arthur, 2014: 43). Hilliard'a göre (1961) ahlak eğitiminin amacı çocuğun karakterini oluşturmaktır. Bu amaç göz önünde bulundurulduğunda öğrencinin aklı; esas olarak duygularını, amaçlarını ve eylemlerini etkilemek için bir kanal olarak görülmelidir. Bir öğretmen bunu sürekli akılda tutmalıdır çünkü çocukta hiçbir ahlaki tepki uyanmadığında ahlak hakkındaki bilgi amacına ulaşmamış demektir. Ahlaki bir eğitim dersi, öğrencinin duygularına hitap ederek ayrıca alışkanlıklarını ve iradesini etkilemelidir (Arthur, 2014: 48). Başka bir deyişle geleneksel karakter eğitimi, eğitimin amacı olarak erdemli karakter özelliklerinin aşılmasına odaklanır (Arthur, 2014: 57). Yaratıcılık ve karakterle dolu küresel bir yirmi birinci yüzyıl nesli yetiştirmek için çeşitli karakter eğitimi projeleri hayata geçirilmiştir. Yaratıcılık ve karakter eğitiminin geliştirmeyi amaçladığı karakter unsurları: ahlaki değerler, erdemler ve davranış normlarıdır. Herhangi bir okul düzeyi için geçerli olan temel erdemler; kişilerarası erdem, dürüstlük, sözünü tutma, affetme, özen, sorumluluk ve sahiplenmedir. Yaratıcı bir yeteneğin ideal erdemleri, yaratıcı karakter için yargı, ahlaki duyarlılık, ahlaki yargı, karar verme becerileri ve ahlaki davranışlardır (Lee, 2014: 339-340).

Değer öğretiminde kullanılan teknikler; değeri telkin etmek, değer açıklamak, değer analizi ve ahlaki muhakemedir (Karatay, 2011). Bunlardan eski ve geleneksel olan değeri telkin etme ve açıklamada öğrencide karakter eğitimi dışarıdan yönlendirmelerle şekillendirilmeye çalışırken öğrenci aktif değildir. Ancak ahlaki muhakeme ve değer analizinde ise öğrenci öğretim sürecine dâhil edilerek verdiği kararlar ve yaptığı çıkarımlarla değerlendirmelerde bulunur. Buna göre değer analizinde örnek olaylar aracılığıyla öğrenciden uygun davranışa karar verme ve bunu eyleme geçirmesi beklenir (Karatay vd., 2015: 128). Ahlaki muhakemede ise öğrenciler karakter eğitimine uygun metinlerle karşılaştırılır ve bu metinler aracılığıyla öğrencilerin iyi, doğru ve güzele ulaştırılması hedeflenir. Buna göre hangi teknik olursa olsun öğrencinin dikkatini hedeflenen değere çekecek, onun üzerinde düşünmesini sağlayacak, kendi değerlerini açığa çıkaracak öğrenme ve öğretme etkinliklerine ihtiyaç vardır (Akbaş, 2008: 22). Bununla birlikte ahlaki muhakeme tekniğinin kullanımında edebi eserler işlevsel bir araçtır. Bu nedenle günümüzde zengin kaynak ve kolaylık sağladığı için “edebiyat temelli karakter eğitimi” yaklaşımı daha çok kullanılır olmuştur (Karatay vd., 2015: 129). Anadilde değer öğretiminde kullanılacak temel araç ise metindir. Bu nedenle öğretimde en fazla kullanılan materyaller olan ders kitaplarındaki metinlerin seçimi ve bu metinlerde işlenen değerler öne çıkmaktadır. Ancak Türkçe Öğretim Programı'nda değer öğretimi sistemli bir şekilde ele alınmamıştır (Şen, 2007).

Alanyazında değer ve değer eğitimiyle ilgili kuramsal ve deneysel araştırmalar yapılmıştır (Akbaş, 2004; Bozkurt, 2017; Çopur, 2018; Gereken, 2018; Kahya, 2018; Karatay, 2007; 2011a; 2011b; Karatay vd., 2015; Öztürk, 2017; Sezer, 2005; Şen, 2007; Taçyıldız, 2021). Ders kitaplarıyla ilgili bir araştırma yapan Öztürk (2017), okuma-yazma öğretiminde kullanılan ilköğretim ders kitabı, hikâye ve masal kitaplarında kullanılan metinlerdeki değerleri ve değer öğretim yaklaşımlarını incelemiştir. Araştırmada

ilköğretimde kullanılan metinlerde sorumluluk, saygı, vatanseverlik, dürüstlük ve yardımseverlik değerlerine daha fazla yer verildiği; bütün kitaplarda değer telkin etme tekniğinin kullanıldığı görülmüştür. Benzer şekilde ilköğretim Türkçe ders kitaplarında bulunan değerleri inceleyen Sezer ise (2005), Türkçe ders kitaplarında birkaç değere ağırlık verildiğini, bu değerlerin daha çok vatan ve millet sevgisi, aile, doğa, bilgi, sanat değerleriyle ilgili olduğunu belirlemiştir. Değer ve aileden başlayan değer öğretiminin ülkelerin siyasi yapısı, eğitim sistemi, çalışma disiplini ve sosyal huzurunu etkilediği bilinmektedir (Tatto vd., 2001). 21. yüzyılın başında değişen ve yenilenen Türkçe Öğretim Programı ile birlikte eğitimde değerlere bakış açısının ve bunun ders kitaplarına yansımalarını belirlemek gerekmektedir. Bu hedeften yola çıkarak bu çalışmada daha önce yapılan araştırmalardan farklı olarak yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan değerlerin betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmanın sorun ve alt sorunları şu şekilde oluşturulmuştur:

Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerler nasıl bir görünüm sergilemektedir?

1. Yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeyine göre kök değerlerin dağılımı nasıldır?
2. Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeyine göre kök değerlerin dağılımı nasıldır?
3. Yapılandırmacı yaklaşım öncesinde ve sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan kök değerler farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerlerin sergilediği görünümü ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, tarama çalışması şeklinde yürütülmüştür. Araştırma konusunun mevcut durumuyla kendi şartları içinde betimlendiği tarama çalışmalarında (Karasar, 2012), evrenden seçilen örneklem üzerinde araştırma amaçlarına göre belirlenen soruların cevaplarını bulmak için tarama yapılır (Büyüköztürk vd., 2015; Fraenkel ve Wallen, 2006).

Araştırmanın inceleme nesnelere

Bu araştırmanın inceleme nesnelere, yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasında kullanılan ortaokul 6-8. sınıf düzeyinden birer tane olmak üzere toplam altı ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan 257 metin oluşturmuştur. Serbest okuma metinleri de dâhil olmak üzere bütün metinler araştırmanın kapsamındadır.

Verilerin toplanması

Bu araştırmanın verileri, ortaokul Türkçe ders kitaplarından doküman inceleme yöntemiyle toplanmıştır. Bu yöntemin temel koşulu, araştırma amacına uygun dokümanların elde edilmesinden sonra (Karasar, 2012) araştırılacak konuyla ilgili yazılı, basılı veya sözlü dokümanların içeriğinin analizinin yapılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buna göre bu araştırmanın dokümanlarını; yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasında kullanılan 6-8. sınıf düzeyinden birer tane olmak üzere

toplam altı ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan metinler oluşturmuştur. Amaçlı örnekleme yoluyla belirlenen araştırmanın inceleme nesnelere bulduğu ortaokul Türkçe ders kitaplarıyla ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmanın inceleme nesnelere bulduğu ortaokul Türkçe ders kitaplarıyla ilgili bilgiler

Yapılandırıcı yaklaşım öncesi				
	Kitap adı ve yazar adı, soyadı	Yayınevi	Yayın yılı	Sınıf düzeyi
1	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Ahmet Gümüş	Altın Kitaplar Yayınevi	2001	6
2	Türkçe 2 Ortaokul, Ali Çiçekli	GENDAŞ	1992	7
3	İlköğretim Türkçe 8 (Ortaokul -3) Ders Kitabı, Ahmet Kapulu	Koza Yayın Dağıtım	1994	8
Yapılandırıcı yaklaşım sonrası				
1	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı; Nihal Ertürk, Seray Keleş, Damla Külünk	MEB	2021	6
2	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı; Tolga Kır, Emine Kırman, Seda Yağız	MEB	2021	7
3	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı; Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set, Ayşe Yücel	MEB	2021	8

Verilerin analizi

Araştırmada incelenen ders kitaplarından elde edilen dokümanları çözümlmek için nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Bu analiz yönteminde araştırma sırasında belirlenen temalara uygun olarak elde edilen veriler özetlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buna göre altı ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan bütün metinler Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan on kök değer açısından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda elde edilen veriler; önceden belirli olan kök değer temalarına işlenmiş; sonuçlar yüzde, sayı ve betimsel kategorilerle ifade edilmiştir. Kategorileri destekleyen örnek veriler, metinlerden alıntı yapılarak sonuçlara eklenmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için her iki yapılandırıcı betimsel analizin birinci adımında araştırmanın inceleme nesnelere bağımsız olarak inceleyerek ilk verileri elde etmiştir. İkinci adımda ise yapılandırıcılar; elde ettikleri bu verileri birlikte tek tek her metin özelinde karşılaştırmış, aynı verileri kök değer kategorilerine işlemiştir. Ardından Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılarak son veriler değerlendirilmiştir. Verilerin güvenilirlik düzeyi, %85'in üzerinde ortaya çıkmıştır. Güvenirliği hesaplamada şu formül kullanılmıştır: Güvenirlik = Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı). Araştırmacılar veri farklılığında ise metinleri tekrar inceleyerek tartışmış ve son karara varıp bu veriyi kök değer kategorisine işlemiştir.

Bulgular

Birinci alt soruna ilişkin bulgular: Yapılandırıcı yaklaşım öncesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeyine göre kök değerlerin dağılımıyla ilgili bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2: Yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeyine göre kök değerler

Değerler	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf		6-8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Adalet	1	2.6	1	3.3	2	4.2	4	3.4
Dostluk	1	2.6	3	10	5	10.4	9	7.8
Dürüstlük	2	5.3	5	16.7	3	6.3	10	8.6
Öz denetim	6	15.8	2	6.7	2	4.2	10	8.6
Sabır	3	7.9	2	6.7	1	2.1	6	5.2
Saygı	1	2.6	1	3.3	3	6.3	5	4.3
Sevgi	13	34.2	10	33.3	17	35.4	40	34.5
Sorumluluk	5	13.2	0	0	4	8.3	9	7.8
Vatanseverlik	4	10.5	6	20	9	18.8	19	16.4
Yardımseverlik	2	5.3	0	0	2	4.2	4	3.4
Toplam	38	100	30	100	48	100	116	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere yapılan analizler sonucunda; yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan 6. sınıf Türkçe ders kitabında 38, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 30, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 48 kök değerler aktarılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan 6-8. sınıf ders kitaplarında en sık yer verilen kök değer sevgidir. Bu değeri; çoktan aza doğru bir oran sıralamasıyla vatanseverlik, dürüstlük-öz denetim, dostluk-sorumluluk, sabır, saygı, adalet-yardımseverlik kök değerleri takip etmiştir. Bununla birlikte görüldüğü gibi kök değerlerin sınıf düzeyinde ders kitaplarına dağılımı sistematik değildir. Örneğin 6. sınıf düzeyinde sorumluluk kök değerini aktarmaya yönelik 5 metin bulunurken 7. sınıf düzeyinde sorumluluk kök değerine yer verilmediği görülmektedir. Bu sonuçlara göre, yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan kök değerlerin sınıf düzeyine dağılımının tamamen tesadüflik gösterdiği söylenebilir. Başka bir deyişle, ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerlere yer vermede herhangi bir öncelik veya sonralığın bulunmadığı görülmüştür.

Ayrıca kök değerler bakımından incelenen yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitapları metinlerinde bir kök değer olumsuzuyla verildiği görülmüştür. Örneğin; Türkçe 2 Ortaokul Ders Kitabı’nda (Çiçekli, 1992: 75-76) “Bakkallığın İncelikleri” adlı metinde alışverişte yapılan hilelerden bahsedilmiştir. Böylece dürüstlük kök değerinin olumsuzuyla öğrenciler karşılaştırılmıştır.

Yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında tespit edilen kök değer verileri için aşağıdaki örnekler verilebilir:

Dürüstlük kök değeri örneği: “Arkadaşlar, olmaz... Onları size satamam. Mikroplandı hepsi.” (Gümüş, 2001: 15).

Sevgi kök değeri örneği: “O gece Selim Dede uçurumun tepesinde kaldı. Yumurtaları üşütmemek için, onları ak kılı koyununa bastı. Ertesi sabah yumurtalardan, turuncu bacak ve ayaklı, beyaz pamuk yumakları çıktı.” (Çiçekli, 1992: 126).

Vatanseverlik kök değeri örneği: “*Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte bu ahval ve şeriat içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asîl kanda mevcuttur!*” (Kapulu, 1994: 8).

İkinci alt soruna ilişkin bulgular: Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeyine göre kök değerlerin dağılımıyla ilgili bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3: Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeyine göre kök değerler

Değerler	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf		6-8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Adalet	1	2.2	0	0	3	6.1	4	2.8
Dostluk	2	4.3	2	4.3	5	10.2	9	6.4
Dürüstlük	1	2.2	2	4.3	3	6.1	6	4.3
Öz denetim	2	4.3	4	8.7	4	8.2	10	7.1
Sabır	2	4.3	4	8.7	4	8.2	10	7.1
Saygı	7	15.2	1	2.2	2	4.1	10	7.1
Sevgi	12	26.1	19	41.3	15	30.6	46	32.6
Sorumluluk	7	15.2	4	8.7	2	4.1	13	9.2
Vatanseverlik	8	17.4	5	10.9	7	14.3	20	14.2
Yardımseverlik	4	8.7	5	10.9	4	8.2	13	9.2
Toplam	46	100	46	100	49	100	141	100

Tablo 3’te görüldüğü üzere yapılan analizler sonucunda; yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan 6. sınıf Türkçe ders kitabında 46, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 46, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 49 kök değerler aktarılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan 6-8. sınıf ders kitaplarında en sık yer verilen kök değer sevgidir. Bu değeri sırasıyla çoktan aza doğru bir oran sıralamasıyla vatanseverlik, sorumluluk-yardımseverlik, sabır-saygı-öz denetim, dostluk, dürüstlük ve adalet kök değerleri takip etmiştir. Bununla birlikte görüldüğü gibi kök değerlerin sınıf düzeyinde ders kitaplarına dağılımı sistematik değildir. Örneğin 6. sınıf düzeyinde adalet kök değerini aktarmaya yönelik 1 metin bulunurken 7. sınıf düzeyinde bu kök değere hiç yer verilmemiştir. Bu sonuçlara göre, yapılandırmacı yaklaşım sonrasında da ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan kök değerlerin sınıf düzeyine dağılımının tamamen tesadüflik gösterdiği söylenebilir. Başka bir deyişle, ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerlere yer vermede sistematik bir yol izlenmediği görülmektedir.

Ayrıca kök değerler bakımından incelenen yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitapları metinlerinde bir kök değer olumsuzuyla verildiği görülmüştür. Örneğin, Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı’nda (Ertürk, 2021: 34-35) “Ömer’in Çocukluğu” adlı metinde bir köpeğin saldırısına uğrayan bir çocuğa duyarsız kalınmasından bahsedilmiştir. Böylece yardımseverlik kök değerinin olumsuzuyla öğrenciler karşılaştırılmıştır. Benzer şekilde Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı’nda (Eselioğlu, 2021: 252-254)

“Haritada Bir Nokta” adlı metinde balık avına katılan bir yabancıya hakkının, emeğinin karşılığını verilmemesi durumu vardır. Buna göre adalet kök değerinin olumsuzuyla öğrenciler karşılaştırılmıştır.

Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında tespit edilen kök değer verileri için aşağıdaki örnekler verilebilir:

Vatanseverlik kök değeri örneği: “*Sen Türkiye'sin, ekmeğim, tuzum Türkiye./Omzumda mavzer, koynumda çevresin/Ve kıl heybemde taze lor peyniri.*” (Eselioğlu vd., 2021: 156).

Sabır kök değeri örneği: “*Üç senedir bu çorak tepelere meşe palamudu dikiyordu. Açtığı çukurlara bıraktığı meşe palamudu sayısı aşağı yukarı yüz bini buluyordu ve bunlardan yaklaşık yirmi bini filiz vermişti. Filiz veren bu tohumlar arasında da telef olup gidecekler de vardı. Ama şimdiye kadar tek bir ağacın yetişmediği bu çorak tepelerde hiç olmazsa on bin meşe ağacının büyüyeceğini tahmin ediyordu.*” (Kır, vd., 2021: 130).

Adalet kök değeri örneği: “*Sayın Başkan, etkinliğimizin değerlendirme bölümüne geçmeyi öneriyorum.*

— *Beyaz konuşmasın mı, dedi Başkan.*

— *Bence konuşmasına gerek yok.*

— *Bu doğru olmaz. Adaleti sağlamak açısından ona da kendini tanıtmaya olanağı vermemiz gerekir. Söz sende, diyerek Beyaz'a baktı Başkan.*” (Ertürk vd., 2021: 14).

Üçüncü alt soruna ilişkin bulgular: Bu sorun, yapılandırmacı yaklaşım öncesinde ve sonrasında kullanılan Türkçe ders kitaplarında bulunan kök değerler karşılaştırılarak çözümlenmiştir.

Tablo 4: Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası kullanılan Türkçe dersi ders kitaplarında bulunan kök değerlerin karşılaştırılması

Değerler	Yapılandırmacı yaklaşım öncesi 6-7-8. sınıf		Yapılandırmacı yaklaşım sonrası 6-7-8. sınıf	
	f	%	f	%
Adalet	4	3.4	4	2.8
Dostluk	9	7.8	9	6.4
Dürüstlük	10	8.6	6	4.3
Öz denetim	10	8.6	10	7.1
Sabır	6	5.2	10	7.1
Saygı	5	4.3	10	7.1
Sevgi	40	34.5	46	32.6
Sorumluluk	9	7.8	13	9.2
Vatanseverlik	19	16.4	20	14.2
Yardımseverlik	4	3.4	13	9.2
Toplam	116	100	141	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi yapılandırmacı yaklaşım öncesinde 6-8. sınıf düzeyinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında 116 kez, yapılandırmacı yaklaşım sonrasında 6-8. sınıf düzeyinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında 141 kez kök değerlere yer verilmiştir. Bu sonuçlara göre yapılandırmacı yaklaşım sonrası kullanılan Türkçe ders kitaplarında kök değer aktarma sıklığının arttığı söylenebilir. Bu artışın sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik kök değerlerinde olduğu belirlenmiştir. Dürüstlük kök değerinde ise bir azalma olmuştur ancak adalet, dostluk ve öz denetim kök değerlerinin sıklığı aynı kalmıştır. Kök değerlerle ilgili yüzdelik verilere bakıldığında ise yapılandırmacı yaklaşım sonrasında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sevgi, vatanseverlik kök değerlerinde azalma; sabır, saygı, sorumluluk, yardımseverlik kök değerinde artma olmuştur.

Bu sonuçlara göre; yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasına ait ortaokul Türkçe ders kitaplarında sevgi ve vatanseverliğin baskın kök değerler olduğu görülmüştür. Ancak diğer kök değerlere yer verilmesinde ise herhangi bir sistematik yol izlenmediği görülmektedir.

Sonuç

Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerlerin sergilediği görünümün belirlendiği bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şunlardır:

Yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerlere yer vermede tutarlılık yoktur. Aksine kök değerler ortaokul ders kitaplarına tesadüfi olarak dağılmıştır. Başka bir deyişle, ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerlere yer vermede herhangi bir öncelik veya sonralığın bulunmadığı görülmüştür.

Ayrıca yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan 6-8. sınıf ders kitaplarında en sık yer verilen kök değer sevgidir, bu değeri vatanseverlik kök değeri izlemektedir.

Yapılandırmacı yaklaşım öncesinde kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında aktarılmaya çalışılan değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımında da belli bir oran yoktur.

Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında da kök değerlere yer vermede tutarlılık yoktur. Aksine ders kitaplarına tesadüfi olarak dağılmıştır. Başka bir deyişle, ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerlere yer vermede herhangi bir öncelik veya sonralığın bulunmadığı görülmüştür. Mete ve Dağ'ın (2019, s.346) belirttiği gibi değerler eğitimi programlarında sık sık vurgulansa da değerler eğitimi genellikle öğretmen uygulamalarının üzerinden sürdürülmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında da kullanılan 6-8. sınıf ders kitaplarında en sık yer verilen kök değer sevgidir, bu değeri vatanseverlik kök değeri izlemektedir.

Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında da kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında aktarılmaya çalışılan değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımında da belli bir oran yoktur.

Bu sonuçlara ek olarak; yapılandırmacı yaklaşım öncesinde ve sonrasında kullanılan Türkçe ders kitaplarında değer zıddı olan davranış ve düşüncelerin yol açtığı olumsuz durumları vurgulayan metinlerle değer aktarımının sağlanmaya çalışıldığı görülmüştür.

Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar temelinde şu öneriler getirilebilir:

Kök değerlerin ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dağılımı sınıf seviyesine göre düzenlenebilir ve böylece tutarlılık artırılabilir. Bu sayede öğrencilerin farklı kök değerlerin bulunduğu nitelikli metin örnekleriyle sistemli bir şekilde karşılaşması sağlanabilir.

Ayrıca 21. yüzyıla beraber değişen ve gelişen beklentilere göre şekillenerek günümüz bireylerinde bulunması gereken yaratıcılık, işbirliği, eleştirel düşünme vb. değerler de ders kitaplarına yerleştirilebilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. Kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Arthur, J. (2014). *Traditional approaches to character education in Britain and America*. Edited by Larry Nucci, Darcia Narvaez, Tobias Krettenauer In Handbook of Moral and Character Education (pp. 43-61). Routledge Taylor & Francis Group: New York and London.
- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk oyunları ile değerler eğitimi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çopur, E. (2018). *İlkokul 1. 2. 3. 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin değer analizi yaklaşımına göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Gereken, H. (2018). *5. sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Güngör, E. (1996). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Hilliard, F.H. (1961). The moral instruction league 1987–1919. *Durham Research Review*, 12 (3), 53–63.
- Hökelekli, H. (2006). Değerler odaklı eğitim. *Değerler Eğitimi Merkezi Bülteni*, 1, 50-55.
- Kahya, A. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Karatay, H. (2007). Dil ediniminde ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Dergisi*, 465.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1409-4565.
- Karatay, H. (2011). Transfer of values in the Turkish and Western children's literary works: Character education in Turkey. *Educational Research and Reviews*, Vol. 6 (6), pp.472-480.
- Karatay, H., Destebaşı, F. & Demirbaş, M. (2015). Çocuk edebiyatı ürünlerinin 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 123-140. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erzisosbil/issue/45172/565550>

- Kılıç, R. (1996). Olgu ve değer problemi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 35 (1), 355-356.
- Koca, B. U. (2018). *Değerlerin felsefi ve Kur'ani temelleri ve eğitimi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kropp, F., Lavack, M. A. & Silvera, D. H. (2005). Values and Collective Self-Esteem as Predictors of Consumer Susceptibility to Interpersonal Influence Among University Students. *International Marketing Review*, Vol. 22 No. 1, pp. 7-33.
- Lee, I. J. (2014). *Moral and character education in Korea*. Edited by Larry Nucci, Darcia Narvaez, Tobias Krettenauer In Handbook of Moral and Character Education (pp. 326-345). Routledge Taylor & Francis Group: New York and London.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (O. Akınbay, D. Kömürçü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mete, F. & Dağ, M. (2019). 5. sınıf Türkçe ders kitabında saygı ifade kalıpları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(38), 333-355.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7,8. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Nesbitt, E. & Henderson, A. (2003). Religious organisations in the uk and values education programmes for schools (1). *Journal of Beliefs & Values*, 24(1), 75-88.
- Ozankaya, Ö. (1975). *Toplum bilimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Önal, M. (2006). Değer, Felsefe Ansiklopedisi içinde. Ebabil Yayınları: Ankara, 51-62.
- Öztürk, N. (2017). *İlköğretim düzeyindeki kitaplarda yer alan metinlerin değer öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sezer, Ö. (2005). *İlköğretim I. Kademe Türkçe ders kitaplarında değerlerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taçyıldız, E. (2021). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerlerle ortaokul öğrencilerinin yazılarında kullandıkları değerler üzerine karşılaştırmalı bir inceleme* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Tatto, M., Tapia, M., Varela, A., & Rodriguez, M. (2001). Examining Mexico's values education in a globally dynamic contest. *Journal of Moral Education*, 30(2), 173-198.
- Uysal, E. (2003). Değerler üzerine bazı düşünceler ve bir erdem tasnifi denemesi: insani erdemler-İslami erdemler. *U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 51- 69.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. ve Dilmaç, B. (2012). Öğretmen adaylarının sahip oldukları değerler ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (8), 122-134.